

Nejasná poslední vůle zakladatele ohrožuje společenství oddaných Kršny

KDO SMÍ ZASVĚCOVAT KRŠNOVY ODDANÉ?

Jitka Schlichtsová

Když A. Č. Bhaktivédanta Svámí Prabhupáda (1896-1977) zakládal v roce 1966 Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny (zkr. ISKCON; je známa také pod názvem hnutí Haré Kršna), byl jedinou autoritou hnutí. Už během posledních let zakladatelova života se v hnutí objevovaly tendence některých následovníků Prabhupádu postupně odsouvat do pozadí a přebírat jeho pravomoci.¹ Následující text pojednává o vývoji organizační struktury ISKCON a sporech mezi oficiálním vedením organizace (radou GBC²) a hnutím tzv. ritviků (zastoupených především organizací IRM).³

Sporných bodů mezi IRM a GBC je mnoho: organizační struktura ISKCON jako taková; pravomoci GBC a případy jejich zneužívání či absolutistického uplatňování; poklesky, a dokonce trestná činnost jednotlivých členů GBC; způsob do-

Socha Prabhupády v jeho pracovně v britském sídle hnutí Hare Kršna v Bhaktivédanta Manor. Foto: Jitka Schlichtsová.

plňování a rozšiřování členské základny GBC; způsob, jakým mají být zasvěcováni noví oddaní v hnutí. Všechny tyto jednotlivosti mají jednoho společného jmenovatele – spory o moc a autoritu, které nastaly krátce po zakladatelově smrti, trvají dodnes a nezřídka vedou k otevřeným fyzickým konfliktům mezi stoupenici obou táborů.

Základy mocenské pyramidy

Okamžitě po svém příjezdu do USA v roce 1965 započal Prabhupáda s veřejnými přednáškami a zpíváním mantry *Haré Kršna*. Zanedlouho se kolem něho vytvořila skupina prvních následovníků, která se rychle rozrůstala. Toto zprvu **volné společenství** žáků pocházejících především z řad amerického hnutí hippies obývalo pronajaté prostory bývalého obcho-

du v newyorské čtvrti Lower East Side. Za necelý rok od Prabhupádova příjezdu (v červenci 1966) byla sepsána **zakládací listina**, kde jsou uvedeny zásady života v ISKCON a principy fungování jakožto oficiální organizace. Poté již věci nabraly rychlý spád. Významnou roli v šíření Prabhupádova hnutí sehrála podpora slavných osobností, jakými byli básník Allen Ginsberg nebo členové The Beatles. Byl to právě George Harrison, kdo v roce 1969 pozval Prabhupádu do Londýna a nazpíval několik verzí mahámantry *Haré Kršna*. Na jaře roku 1970 už mělo hnutí celkem 26 středisek po celém světě, vlastní nakladatelství a tiskárnu.

V roce 1969 ustanovil Prabhupáda pro každou komunitu **trojici vedoucích oddaných**. Byli jimi chrámový vedoucí, pokladník a sekretář. Jeho záměrem zřejmě bylo,⁴ aby každé centrum fungovalo jako samostatná a soběstačná jednotka. Chrámoví vedoucí z řad nejpokročilejších žáků měli Prabhupádovi pravidelně podávat zprávy o chodu svých center. Ačkoli se takto zakladatel pokusil předat alespoň část kompetencí svým žákům, bylo agendy tolik, že ji stejně nemohl sám zvládnout.

Dělení světa

Ve hře bylo hned několik motivů, které vedly zakladatele hnutí v roce 1970 k založení řídicího manažerského orgánu **Governing Body Commission (GBC)**. Jedním z nich bylo již zmíněné množství korespondence, která přicházela z jednotlivých středisek po celém světě, Prabhupádovo stáří i jeho touha odejít zpět do Indie a věnovat se dokončení anglického překladu Bhagavatapurány. Významnou roli v Prabhupádově rozho-

dování ale zřejmě také sehrály případy, kdy chrámoví vedoucí sami dali pokyn k porušení některého z Prabhupádových příkazů⁵ anebo se pokoušeli rozhodovat o tom, které dopisy budou Prabhupádovi předány a které nikoli. Fakt, že se někteří z Prabhupádových starších žáků již několik málo let od založení organizace cítili dostatečně schopní posuzovat a interpretovat zakladatelova nařízení, patrně utvrdily Prabhupádu v tom, že je zapotřebí vybrat ty žáky, od kterých lze očekávat striktní dodržování jeho pokynů a pověřit je dohledem nad čistotou duchovní praxe ve střediscích ISKCON i nad chodem a další expanzí organizace.

Způsob, jakým byla GBC založena, není zcela jasný. O sestavení řídicí rady měli jednat chrámoví vedoucí mezi sebou na společné schůzce. Ti však zřejmě nepochopili úmysl zakladatele a výsledkem jednání byl návrh na jednoho jediného představitele. Zakládací listina GBC z července 1970 ale nakonec uvádí jména 12 „zonálních sekretářů“, kteří se stali Prabhupádovými zástupci. Střediska ISKCON po celém světě byla rozdělena do 12 oblastí. Každému členovi GBC pak byla jedna oblast přidělena.

O tom, jak k výběru prvních členů GBC došlo, zda tato jména vybral Prabhupáda sám, či se na nich nakonec chrámoví vedoucí domluvili na některé další schůzce, oficiální biografie mlčí.⁶ Sporná jsou i samotná jména prvních členů GBC. Ačkoli různé zdroje shodně citují jména 12 mužů,⁷ není zcela jisté, zda v původní sestavě nefigurovaly také dvě ženy, zda byly nějakou dobu členkami GBC, nebo zda bylo jejich jmenování nakonec nějakým způsobem zabráněno.⁸

Na všechny se dostane

Ještě méně přehlednou se distribuce autority v ISKCON stává, pokud přihlídneme k tomu, že ve stejné době, kdy Prabhupáda jmenoval dvanáctičlennou GBC, udělil také některým ze svých žáků stav *sannjásina* (putujícího askety a učitele). Sannjásinova autorita by měla být především duchovního a morálního charakteru, protože je ve stavu „odděleného“ od světských záležitostí. S tím koresponduje také fakt, že na počátku bylo přijetí *sannjásu* důvodem k opuštění GBC.⁹ Zcela se zde nabízí interpretace, že se Prabhupáda snažil udělením prestižního duchovního stupně doslova uchlácholit ambice dalších pokročilejších žáků.

O co se bojuje?

Jen tři měsíce před Prabhupádovou smrtí v roce 1977 vznikla v hnutí Haré Kršna ještě jedna skupina oddaných se zvláštním a do dnešních dob velmi sporným postavením: skupina *ritviků*. Byla ustanovena dopisem Tāmala Kršny Gosvámího, Prabhupádova osobního sekretáře, adresovaným členům GBC a chrámovým vedoucím ISKCON. V dopise je jmenováno 11 zástupců Prabhupády, kteří od té chvíle mohou Prabhupádovým jménem zasvěcovat nové oddané.¹⁰ Pokud by tento systém zůstal zachován i po Prabhupádově smrti (jak chce IRM), byl by jediným *díkáš guruem*¹¹ hnutí Prabhupáda a ostatní jmenovaní guruové by plnili funkci *šikšá guruu*.¹² Vyučovali a zasvěcovali by jednotlivé žáky, ale měli by roli pouze pomocného učitele. Konečnou autoritou hnutí by i po zakladatelově smrti zůstávaly pokyny dochované v knihách a záznamech samotného Prabhupády.

Výklad GBC byl však odlišný. Prabhupádův pokyn v dopisu byl interpretován jako systém, který měl fungovat jen do smrti zakladatele. Následně začali jmenovaní ritvikové přijímat žáky nikoli jako Prabhupádovi zástupci, ale již svým vlastním jménem. Těchto zasvěcujících učitelů je dnes ještě mnohem více než původních jedenáct. Nový oddaný, vstupující do ISKCON, si vybere jednoho z těchto učitelů a respektuje jeho pokyny a výklady Prabhupádových textů. Často se jedná o místního člena GBC, ale není to nutností. Žák si může zvolit učitele podle svých vlastních preferencí a ten se rozhodne, zda tohoto žáka přijme.¹³

Jak se bojuje?

Mottem IRM je heslo „Zpět k Prabhupádovi“. Pod tímto názvem vydává také časopis,¹⁴ jehož obsahem jsou polemiky s výnosy GBC, kritika oficiálních představitelů ISKCON a citace z rozhovorů, přednášek a knih zakladatele hnutí. Rozdáváním časopisu při festivalech a veřejných produkcích oficiálně pořádaných ISKCON se stoupenci IRM snaží oslovit co největší počet řadových oddaných a přesvědčit je o tom, co považují za „pravou cestu“. IRM má vliv spíše v zahraničí než v ČR. Získalo pod svou kontrolu také několik velkých středisek, které původně patřily ISKCON (např. chrám v Bangalore

a Kalkatě).¹⁵ Není výjimkou situace, kdy se členové IRM dostanou i do fyzické potyčky s někým ze svých odpůrců z řad ISKCON. Taková konfrontace, zvláště pokud se podaří zajistit její videozáznam,¹⁶ pak skvěle poslouží k další argumentaci: „Tím jak hnutí IRM sílí, stoupá také agresivita ISKCON vůči našim členům, zcela podle citátu Mahátmy Gandhího: *Nejdřív tě budou ignorovat. Pak se ti budou smát. Pak proti tobě budou bojovat. Potom zvítězíš.*“¹⁷

Příznivci zmíněného ritvikovského systému (IRM) jsou tedy přesvědčeni, že jejich vítězství je na dosah. Ať už se v tomto boji jedná o princip zachování Prabhupádovy svrchované autority, či jen o nové přerozdělení moci v nepřehledné organizační struktuře ISKCON, poškozují tento zápas především samotné oddané Kršny. Ačkoli oficiální prezentace ISKCON k námitkám ritviků většinou mlčí, je literatura distribuovaná IRM na indexu. Jejím čtením je důvodem k vyloučení z komunity ISKCON.¹⁸ Taková restriktivní opatření vyvolávají u řadových členů minimálně zvědavost a pochybnosti, narušují důvěru oddaných k organizaci a jsou v mnoha případech příčinou jejich odchodu. Otevřené konflikty a jejich publikování na internetu pak poškozují celé hnutí v očích většinové společnosti. Otázkou je, zda vítězství, v něž IRM doufá, nebude podobné spíše vítězství Pyrrhovu. ■

Poznámky

- 1 Události popisuje např. SATSVARUPA, D. G.: *Prabhupáda*. Praha: BBT, 2001.
- 2 Governing Body Commission – řídící rada ISKCON od r. 1970.

- 3 ISKCON Revival Movement (IRM), česky „Hnutí za obnovu původního ISKCONU“ sama sebe charakterizuje jako celosvětové hnutí oddaných uvnitř ISKCON, kteří společně pracují na duchovní očistě a návratu organizace zpět k Prabhupádovým nařízením. Jako zásadní vidí především návrat k tzv. ritvikovskému systému, kdy všichni oddaní jsou žáky Prabhupády, jejich jediného tzv. díkáš guru. Mnozí sympatizanté IRM skutečně tajně žijí v komunitách oficiální ISKCON. Odhalení je důvodem k jejich vyloučení.
- 4 Nasvědčují tomu dochované dopisy i záznamy rozhovorů s Prabhupádou. Česky např. SATSVARUPA, D. G.: op. cit.
- 5 Např. případ, kdy se Prabhupádovi jedna z žákyň přiznala, že na pokyn chrámového vedoucího nedodržuje nařízení o zpívání 16 kol mahámantry denně. Podrobně tyto případy popisuje FÁREK, M.: *Hnutí Haré Kršna. Institucionalizace alternativního náboženství*. Praha: Karolinum, 2008, s. 31-33.
- 6 SATSVARUPA, D. G.: op. cit.
- 7 V roce 1976 se počet členů GBC rozrostl na 20, dnes je to už 32.
- 8 KNOTT, K.: The Debate about Women in the Haré Krishna Movement. *Journal of Vaishnava Studies*, III. 4 (1994), s. 101.
- 9 Tato praxe ale postupem času upadala a v době Prabhupádovy smrti v roce 1977 už GBC tvořili pouze sannjásinové. Podrobněji viz FÁREK, M.: op. cit. s. 43-44.
- 10 „(...) chrámoví vedoucí mohou nadále posílat doporučení pro první a druhé zasvěcení kterémukoliv z těchto jedenácti reprezentantů, který je nejbližší jejich chrámu. Po zvážení tohoto doporučení, tyto reprezentanti mohou přijmout oddaného jako zasvěceného žáka Šríly Prabhupády. (...) Nové zasvěcení oddaní jsou žáci Jeho Božské Milosti A. C. Bhaktivedanty Svamího Prabhupády. Těchto výše uvedených jedenáct starších oddaných jedná jako Jeho reprezentanti. (...) Jméno nově zasvěceného žáka by měl poslat reprezentant, který ho nebo ji přijal pro Šrílu Prabhupádu, aby bylo uvedeno v knize *Zasvěcených žáků Jeho Božské milosti*.“ Dopis Tāmala Kršny Gosvámího z 9. 7. 1977. KRŠNAKANTA: *Poslední pokyn*. Brno: IRM, 2006, s. 111.
- 11 Hlavní učitel, který žáka zasvěcuje, předává mu mantru a v ISKCON také sanskrtské duchovní jméno.
- 12 Další, pomocný učitel. Vedle díkáš guruu, který zastává nejsvrchovanější funkci, může mít žák několik dalších učitelů, kteří mu radí a pomáhají.
- 13 Na základě neformálních rozhovorů s oddanými v Centru pro vědecká studia v Lužicích.
- 14 Archiv dostupný na webu IRM: <http://www.iskcon-nirm.com/cz.htm> (download 26. 4. 2015).
- 15 Podrobně viz BRAJA BIHÁRÍ DÁSA: Social Theory and Schisms in the International Society for Krishna Consciousness. *ISKCON Studies Journal*, vol. 1 (2009), online: <http://isi.sdgaudio.org/journal/social-theory-and-schisms-international-society-krishna-consciousness> (download 10. 5. 2015).
- 16 Např. <https://www.youtube.com/watch?v=yvVUHEI28-c> (download 26. 4. 2015).
- 17 Úryvek e-mailové korespondence autorky s bh. Vilémem Novákem, mluvčím IRM v ČR, ze dne 15. 4. 2015.
- 18 Viz rezoluce GBC č. 301 (1999), online: <http://gbc.iskcon.org/2012/03/18/1999/> (download 10. 5. 2015).

Who can initiate Krishna devotees:

The ambiguous testament of the founder threatens the community of Krishna devotees

This article describes the formation of the organizational structure of ISKCON and focuses on the relationship between ISKCON Governing Body Commission (GBC) and ISKCON Revival Movement (IRM). The article also describes the process of establishing the first authorities in ISKCON: the Temple presidents and The Secretaries, formation of GBC in the 70s, the group of Sannyasis and the Ritviks. The next section describes the current form of conflicts between groups of ISKCON devotees and IRM members that often lead to physical conflicts.

Mgr. Jitka Schlichtsová (*1988) je doktorandkou na katedře religionistiky Filozofické fakulty Univerzity Pardubice.